Vlaams Parlement

945 (2016-2017) – Nr. 2
ingediend op 28 november (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Caroline Bastiaens en Yamila Idrissi

over het ontwerp van decreet

houdende invoering
van een gereglementeerde boekenprijs

verzendcode: CUL

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Ann Soete, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Herman Wynants;

Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Manuela Van Werde, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

Documenten in het dossier:
945 (2016-2017) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

INHOUD

I. Toelichting van de standpunten 4
1. Boek.be 4
2. Standaard Boekhandel 6
3. Confituur 9
4. VVBAD 11
II. Bespreking in de commissie 13
Gebruikte afkortingen 18

Op donderdag 10 november 2016 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting over het over het ontwerp van decreet houdende invoering van een gereglementeerde boekenprijs.

I. Toelichting van de standpunten

1. Boek.be

André Vandorpe, algemeen directeur van Boek.be, vindt het erg symbolisch dat deze hoorzitting op een topdag van de jaarlijkse Boekenbeurs valt.

De algemeen directeur zal zijn betoog toespitsen op de ontworpen regeling om een maximale korting toe te staan bij de verkoop aan bibliotheken en onderwijsinstellingen.

De organisaties onder de koepel Boek.be vinden het op zich een bijzonder goede zaak dat na 34 jaar eindelijk echt werk wordt gemaakt van een gereglementeerde boekenprijs.

Het BoekenOverleg heeft destijds een goed onderbouwd consensusvoorstel geformuleerd. Dat voorstel bevatte een weloverwogen argumentatie om de maximale korting voor bibliotheken en onderwijsinstellingen tot 15 percent te beperken.

In deze economisch hachelijke en marktbedreigende tijd zou een goed gereglementeerde boekenprijs de nodige zuurstof moeten opleveren voor het boekenvak in Vlaanderen. Daarmee zou Vlaanderen een inhaalbeweging doorvoeren ten opzichte van de ons omringende landen, die al lang een vaste boekenprijs hebben ingevoerd. Zo hebben die landen voor de spelers in de boekenmarkt de gelegenheid gecreëerd om te blijven investeren in breedte, vernieuwing en de talenten van morgen.

Het voorliggende ontwerp dreigt echter met zijn maximumkorting van 25 percent ten aanzien van bibliotheken en onderwijsinstellingen, van de gereglementeerde boekenprijs een vergiftigd verschenk te maken voor de vele boekverkopers die voor hun overleving afhankelijk zijn van bibliotheekbestellingen. André Vandorpe ziet in het voorliggende ontwerp een paradox. Het wijst immers – terecht – op de negatieve effecten van kortingsslagen, zoals een overbeklemtoning van prijs ten opzichte van totale dienstverlening. Maar het verplicht tegelijk de boekhandelaar om een bijzonder hoge korting toe te kennen die voor hem zelfs een minimaal rendement nagenoeg onmogelijk maakt. Met dit ontwerp zou de jarenlange eenzijdige focus van de bibliotheeksector op het prijsaspect een decretale verankering krijgen. Daarmee zullen de boekverkopers op korte termijn met een vaste korting van 25 percent opgescheept zitten, veeleer dan dat dit een maximumkorting zou zijn.

De gereglementeerde boekenprijs was nochtans op zich al een lightversie van de vaste boekenprijs in onze buurlanden. Zo is de duur van de reglementering beperkt tot slechts zes maanden, in plaats van één tot twee jaar in de buurlanden. Ten tweede blijven bepaalde boeken buiten de reglementering, waaronder kleurboeken en studieboeken. Voorts blijven speciale prijzen, acties en kortingen mogelijk. Voor de handhaving opteert de Vlaamse Regering ten slotte voor een reactief in plaats van preventief toezicht. Samengevat gaat het dus om een erg liberale regelgeving.

Het meest nefaste onderdeel daarvan blijft echter de korting van 25 percent, zeker in het besef dat de verkopers alle dienstverlening die bij dergelijke bestellingen nodig is, gratis zullen moeten aanbieden.

André Vandorpe vestigt nog de aandacht op het SARC-advies, dat de verantwoording voor de korting van 25 percent ter discussie stelt. De memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet interpreteert bepaalde aspecten uit de Colpaert-studie immers nogal vrij, of zelfs ronduit fout. Die interpretatie wordt dan in één beweging in verband gebracht met een selectieve conclusie uit de VVBAD-enquête.

De algemeen directeur realiseert zich dat 'you can't always get what you want', maar als gevolg van de opname van een korting van 25 percent in het ontwerp van decreet geldt in dit geval: 'we don't want what we absolutely don't need'.

Evi Werkers, hoofd kenniscentrum van Boek.be, zal met cijfers de huidige status van de boekverkoop in Vlaanderen duiden. Het aantal verkooppunten is de voorbije dertig jaar stevig gedaald, met de meest drastische daling bij de onafhankelijke boekhandels. Vlaanderen scoort op dat vlak erg zwak in vergelijking met de buurlanden, die zoals gezegd wel een vaste boekenprijs kennen.

Vaak is het argument te horen dat de bibliotheekleveringen maar 7 tot 7,5 percent van de totale boekenverkoop uitmaken. Maar uit de studie van professor Colpaert is gebleken dat het bij onafhankelijke boekhandels om 24 percent van de jaarlijkse omzet gaat. Een recentere enquête van Boek.be bij zijn leden heeft zelfs uitgewezen dat het aandeel voor sommigen tot 40 percent oploopt. Ook voor de ketenboekhandel vormt verkoop aan bibliotheken met een omzetaandeel van 6 percent een belangrijk onderdeel van het inkomen.

Onderzoek uit 2014 van het Agentschap Ondernemen heeft aangetoond dat de gemiddelde brutomarge op de boekverkoop 31,5 percent bedraagt, waarmee de boekhandel dan al zijn exploitatiekosten – huisvesting, personeel, apparatuur enzovoort – moet betalen. Na aftrek daarvan houdt de boekhandelaar nog een nettowinst van 1,4 percent over op de verkoop van een boek. Door het voorliggende ontwerp van decreet zal de 25 percent snel het karakter van een standaardkorting krijgen, gezien de verwachting dat de meeste bibliotheken met minder korting geen genoegen meer zullen nemen. De korting wordt dus hoger dan nu het geval is. Daardoor zal de krappe winstmarge helemaal verdwijnen en komen er in de plaats zelfs rode cijfers.

De gratis dienstverlening is eveneens een probleem. In het verleden hebben boekhandelaars zich al gedwongen gevoeld om kortingsslagen te volgen en daarbovenop nog gratis dienstverlening te verzorgen, zoals gratis leveren, fysieke en digitale zichtzendingen met onbeperkt retourrecht, uitstel van betaling en bepaalde facturatieaspecten. Die dienstverlening is arbeidsintensief en gezien de personeelskosten ervan dus niet gratis voor wie ze aanbiedt. Met daarbovenop 25 percent korting wordt de inspanning van de verkoper ten opzichte van de bibliotheek disproportioneel.

De gunningscriteria worden vaak als de oorzaak van de kortingen geduid. Maar de studie van professor Colpaert heeft uitgewezen dat van de 299 onderzochte gemeenten 90 percent gunt op basis van een bestelbon of onderhandeling zonder bekendmaking. Ze hebben dan vrije keuze van leverancier. De prijs hoeft dus niet het enige of belangrijkste criterium te zijn. De gemeenten kunnen zelf bepalen welk gewicht ze eraan toekennen.

Hoewel Evi Werkers niet de rekening van de bibliotheeksector wil maken, vindt ze de BIOS-gegevens wel relevant om na te gaan hoeveel geld bibliotheken precies aan hun collectie besteden. In de periode 2009-2014 zijn de totale uitgaven van de bibliotheken gestegen, maar dit was niet het geval voor de bedragen die ze aan hun collectieopbouw hebben besteed. Integendeel: hoewel het aantal aangekochte boeken gelijk is gebleven, is het geld dat daarvoor betaald is, nog gedaald. De conclusie is dan ook duidelijk dat de boekhandel de rekening betaalt.

De oorspronkelijk voorgestelde maximumkorting van 15 percent is ook al meer dan wat de buurlanden accepteren. Daar geldt een maximum van 10 percent. Evi Werkers noemt de 15 percent dan ook een goed compromis uit het BoekenOverleg. 25 percent is aanzienlijk veel meer, vooral omdat onze gereglementeerde boekenprijs al een lightversie is van de vaste boekenprijs.

Op korte termijn zijn boekhandelaars en bibliotheken mogelijk concurrenten, maar op lange termijn zijn ze partners in de leesbevordering. Die lange termijn moet het beleid voor ogen hebben. Boek.be vraagt dan ook om rekening te houden met de belangen van alle betrokken partijen, dus producent, boekhandel en openbare bibliotheek. Kortetermijndenken is hier nefast.

Een boekhandel heeft naast een economische ook een maatschappelijke en culturele rol. Boekhandels zijn niet zozeer uit op groot economisch gewin, maar hebben passie voor het vak en werken aan leesbevordering.

Evi Werkers roept op om de huidige samenwerkingsverbanden tussen boekhandels en bibliotheken niet in het gedrang te brengen. 15 percent maximumkorting zou een gezond klimaat teweegbrengen met genoeg rendement voor de boekhandelaar, die daardoor de bestaande partnerschappen in stand zou kunnen houden en er nieuwe zou kunnen aangaan. Dan kunnen de partners de dienstverlening behouden en zelfs uitbreiden. De beschikbaarheid van een breed assortiment in zowel de lokale boekhandel als de bibliotheek blijft mogelijk mits een billijke maximumkorting van 15 percent.

2. Standaard Boekhandel

Hoewel Standaard Boekhandel de jongste tijd geen standpunt heeft verkondigd, verklaart gedelegeerd bestuurder *Geert Schotte* zich duidelijk voorstander van een gereglementeerde boekenprijs. Dat standpunt is niet ingegeven door winstmarges, aangezien Standaard Boekhandel de facto al een gereglementeerde boekenprijs hanteert. In de B2C-markt geeft hij geen kortingen. Het standpunt komt wel voort uit het geloof dat een dergelijk decreet de enige gezonde manier is om de boekensector in stand te houden. In die zin vindt Geert Schotte het aangewezen om geen onderscheid te maken tussen de zelfstandige onafhankelijke boekhandel en Standaard Boekhandel. Het zijn allemaal boekverkopers.

Een decreet betreffende een gereglementeerde boekenprijs hoort drie ambities te hebben:
- het boek als cultureel goed respecteren en een laagdrempelige toegang daartoe verzekeren;
- de financiële gezondheid van de boekverkoper garanderen opdat deze kan investeren in de kwaliteit van zijn uitbating, inrichting, assortiment en dienstverlening;
- uitgevers in staat te laten blijven om te investeren in enerzijds nieuwe auteurs en een breed spectrum en anderzijds topauteurs.

Als de eerste twee ambities worden gerealiseerd, dan is ook de derde verzekerd.

Het voorliggende ontwerp van decreet heeft inherent het potentieel om de drie ambities in te vullen. De decreetgever deelt duidelijk de drie ambities.

Anderzijds bevat de ontwerptekst bepaalde pijnpunten, en niet alleen de korting van 25 percent. Voor Geert Schotte is het een probleem dat bepaalde categorieën expliciet worden uitgesloten van reglementering, en met name de wetenschappelijke boeken en schoolboeken. Zeker bij de scholen dreigt dit foute verwachtingen te creëren. Vandaag liggen de kortingen op schoolboeken immers beduidend lager dan die op boeken in het algemeen. Scholen verwachten meer korting te zullen krijgen. Dit ontwerp van decreet kan zelfs in de hand werken dat ze meer korting zullen verwachten dan de boekverkopers zelf van de uitgevers kunnen bekomen. Bovendien komt die laatste korting dan nog eens onder druk, zodat de boekverkoper helemaal geplet dreigt te raken tussen uitgever en school.

Een andere uitdaging betreft de levering door buitenlandse verkopers zonder enige fysieke aanwezigheid in ons land. Het ontwerp van decreet maakt in dat verband gewag van het oogmerk om de regeling te omzeilen. Maar bol.com opereert vanuit Nederland en Amazon vanuit Frankrijk, Duitsland en het VK. Als zij hun prijzen verlagen – binnen het EU-verband kunnen ze dat beslissen, ook als ze geen intentie hebben om een Vlaams decreet te ontduiken –, hoe kunnen we dan waarborgen dat de Vlaamse boekverkoper niet het kind van de rekening wordt? Die laatste is dan immers wel gehouden aan het decreet.

Ook de handhaving van een dergelijk decreet baart Standaard Boekhandel zorgen. Handhaving is mogelijk via gerechtelijke weg, wat echter nooit interessant is, of via arbitrage. In beide gevallen is die handhaving dus veeleer reactief dan proactief. Bestaan er geen alternatieven?

De korting voor scholen en bibliotheken sticht verwarring. Ondanks de expliciete aankondiging dat de reglementering niet zal gelden voor schoolboeken, zijn vele schooldirecties er nu al van overtuigd dat dit wel het geval zal zijn. In de huidige situatie heeft de boekverkoper maximum 25 percent aankoopmarge op de verkoop van schoolboeken. Nu al schrijven bepaalde scholen in hun aanbestedingen dat ze minstens 12 percent korting moeten krijgen. Op studie- en werkboeken bedraagt de marge voor de verkoper tussen 15 en 13 of zelfs maar 10 percent. Toch gaan sommige scholen ervan uit dat ze ook op die boeken 25 percent korting zullen krijgen.

Wat de bibliotheken betreft, ligt de voorgestelde korting van 25 percent in combinatie met de vooropgestelde dienstverlening, niet in de lijn met de huidige realiteit.

Guido De Smet, commercieel directeur van Standaard Boekhandel, stelt dat zijn bedrijf in bijna honderd jaar geschiedenis met de openbare bibliotheken een relatie heeft opgebouwd die goed in zijn DNA past. Dat DNA beschrijft de spreker als nabijheid, toegankelijkheid en deskundigheid. Standaard Boekhandel ziet de bibliotheek niet als een concurrent, integendeel. In steden en gemeenten waar de boekhandels succes hebben, geldt voor de bibliotheken hetzelfde. Als Standaard Boekhandel een magazijnverkoop houdt, krijgen bibliotheken trouwens bijzondere korting. De keten werkt mee aan het innovatieve collectiemanagement van de bibliotheken en koopt specifiek aan op basis van de catalografische beschrijvingen van Bibnet.

Standaard Boekhandel heeft 145 winkels in 134 Vlaamse steden en gemeenten, dus in zowat de helft van alle gemeenten. Bijna 160 mensen staan op dagelijkse basis in voor de relaties met de bibliotheken. 83 boekhandels hebben rechtstreeks een relatie met de lokale openbare bibliotheek. Bepaalde zelfstandige

winkeluitbaters van Standaard Boekhandel halen 15 tot zelfs 20 percent van hun omzet uit de verkoop aan bibliotheken.

Bijna 300 bibliotheken zijn klant van Standaard Boekhandel, van kleinschalig tot grootschalig. Het gaat niet uitsluitend om openbare bibliotheken, maar ook om die van onderwijsinstellingen, zorgcentra, gevangenissen enzovoort. De discussie van vandaag gaat wel voornamelijk over de korting aan openbare bibliotheken.

Ook Standaard Boekhandel ervaart dat de kortingen toenemen, al wijt Guido De Smet dit fenomeen niet uitsluitend aan opbod tussen boekhandels. Een bepalende factor is dat de bibliotheken in hun bestekken de jongste tien jaar een steeds groter gewicht zijn gaan toekennen aan het prijsaspect. Sommigen hanteren het zelfs als enige criterium en hebben geen oog meer voor andere aspecten van dienstverlening. Vandaar de escalatie van kortingen.

Snelheid is een ander element dat almaar aan belang wint. Consumenten verwachten hun bestelling binnen 24 uur. Ook bibliotheken verwachten hun leveringen snel, maar snelheid heeft zijn prijs door hogere logistieke en ICT-kosten.

Intussen verbetert het debet bij lokale overheden al evenmin. Bijgevolg staat het rendement van de boekhandel zwaar onder druk.

Standaard Boekhandel zal zijn kortingsvorken transparant meedelen, om misverstanden daarover uit de weg te ruimen. Zowat de helft van de bibliotheken onder de klanten krijgt 20 percent korting of minder. Die 20 percent is ook zowat het gemiddelde per provincie. In het geval van heel hoge budgetten kunnen ook de kortingen aanzienlijk worden. De vijf grootste bibliotheken beschikken over 2 miljoen euro van de totale 15 miljoen euro voor boekaankopen en vertekenen daardoor het gemiddelde cijfer nogal.

Een plafond van 25 percent zouden de bibliotheken inderdaad als een standaard-korting kunnen zien. Dan zijn kortingen van ongeveer 10 percent zoals Standaard Boekhandel vandaag op heel wat types verkopen hanteert, niet langer voldoende. Met een standaardkorting van 25 percent komt het rendement zwaar onder druk of verdwijnt het helemaal.

Het onderscheid in volume zal dan ook verdwijnen, wat betekent dat de Antwerpse stadsbibliotheek met haar aankoopbudget van 1 miljoen euro precies dezelfde voorwaarden zal moeten krijgen als een bibliotheek met een aankoop-budget van 15.000 euro. Standaard Boekhandel vindt het nodig dat er toch nog mogelijkheden blijven om te differentiëren, bijvoorbeeld op het niveau van titels. Als een bibliotheek vijf boeken van een bepaalde bestseller aankoopt, is dat voor Standaard Boekhandel goedkoper per boek dan als ze er maar één bestelt. Een andere mogelijkheid is om de korting te diversifiëren per lot. Zo niet zou Standaard Boekhandel de maximumkorting liefst gereduceerd zien tot 15 of eventueel 20 percent.

Ten slotte baart ook de zesmaandenregeling zorgen. Die zou wel eens een uitstelgedrag kunnen teweegbrengen bij de collectiesamenstellers, vanuit de verwachting dat ze na zes maanden een nog hogere korting zouden kunnen genieten. Het weinig wenselijke gevolg zou erop neerkomen dat bibliotheken niet langer de actuele titels in hun aanbod zouden hebben. Even zorgwekkend is de administratieve rompslomp die binnen die termijn van zes maanden voor zowel de boekhandel als de bibliotheek dreigt te ontstaan. Vandaar het pleidooi om de termijn te verlengen tot een jaar, wat overeenstemt met een normale offerte die een bibliotheek uitschrijft.

3. Confituur

René Van Loon, voorzitter van Confituur, wil na het cijfermateriaal van de vorige sprekers een passionele oproep doen in verband met de vijfde pijler uit het ontwerp van decreet. Confituur heeft samen met alle partners uit het Boeken-Overleg twee jaar lang aan een consensus gewerkt. Die consensus bleek erg liberaal en nog ver verwijderd van de echt vaste boekenprijs van andere landen. Hij hield de acceptatie in van een termijn van slechts zes maanden en van bepaalde mogelijkheden tot korting. Toch heeft een partner uit dat overleg plots zijn kar gekeerd, en op de hoorzitting van juni 2015 (*Parl.St.* Vl.Parl. 2014-15, nr. 441/1) zijn instemming met de overeengekomen 15 percent korting opgezegd. Dat wekte bij Confituur verbazing, die in verontwaardiging veranderde toen het vernam dat het lobbywerk van de ander tot gevolg heeft gehad dat de korting van 15 percent in de ontwerptekst 25 percent is geworden. Het democratische proces is een dramatisch proces geworden.

Zoals de voorgaande sprekers is René Van Loon ervan overtuigd dat de 25 percent geen optionele maar een standaardkorting zal worden. Van de huidige differentiatie zal dan geen sprake meer zijn. De cijfers hebben intussen duidelijk aangetoond welke impact een percent meer of minder korting op het rendement van een boekhandel kan hebben. Minister Gatz had het bij de toelichting bij het ontwerp van decreet in de commissie over de nood aan een normaal rendement. Dat normale rendement bedraagt momenteel gemiddeld 1,4 procent, maar zal met dit ontwerp van decreet naar nagenoeg niets worden herleid. Dan is het nog maar de vraag of de boekhandels nog naar behoren kunnen blijven functioneren.

Zaakvoerder *Jan Van Damme* van boekhandel Beatrijs zit al 28 jaar in het vak en is al 34 jaar vertrouwd met de roep om een vaste boekenprijs. Al enige tijd wordt nu bericht dat er daadwerkelijk een gereglementeerde prijs zou worden ingevoerd. Dit zou de boekhandelaars moeten tevredenstellen, maar wekt in de praktijk vooral onrust bij hen op. Achter het algemene principe – een maximum-korting van 10 percent voor de consument – kunnen ze zich scharen. Dat de korting voor scholen en bibliotheken zou mogen oplopen tot 25 percent, is echter een brug te ver.

Door de grote druk op boekhandels van alle types, zijn de boekhandels die nog willen leveren aan bibliotheken, vandaag genoodzaakt om almaar hogere kortingen toe te kennen en zo alsnog voldoende omzet te halen. Het gevolg is dat die boekhandel steeds meer bibliotheekklanten nodig heeft om toch nog voldoende marge over te houden om de vaste kosten te kunnen betalen: personeel, leningen, investeringen enzovoort. De ene keer is de concurrentie afkomstig van een grote keten, de andere keer van een speler die niet eens een winkel heeft, maar vanuit zijn garage boeken verkoopt, zonder ook maar enige professionaliteit. Iedereen mag tenslotte boeken verkopen.

Jan Van Damme maakt gewag van een eindigend opbod. De laatste jaren heeft hij te veel fijne collega's failliet zien gaan. Ze hebben met andere woorden de boeken moeten sluiten. Bij al die boekhandels bestond een belangrijk deel van de omzet uit bibliotheekleveringen. Indien er op korte termijn geen wettelijk kader komt, is de eindigheid van het opbod in zicht en zal geen enkele onafhankelijke boekhandel nog kunnen leveren aan welke bibliotheek ook. Wat dan?

Op zijn website meldt minister Gatz: "Met een gereglementeerde boekenprijs, in de vorm van een maximaal kortingsplafond gedurende de eerste zes maanden, met een maximumkorting van 25 percent voor bibliotheken, geven we de sector ademruimte om te blijven investeren in een rijk en divers boekenaanbod.". Dat begrijpt Jan Van Damme niet. Door het kortingsplafond voor scholen en bibliotheken op 25 percent te leggen, komt er geen extra ruimte, maar zullen

integendeel de onafhankelijke boekhandels die nu niet kunnen leveren aan de bibliotheken, dit ook in de toekomst niet kunnen. Het zou net de bedoeling moeten zijn dat alle boekhandels die daartoe bereid zijn, een potentiele leverancier kunnen worden van bibliotheken. In deze context denkt de spreker ook aan kinderboekhandels, kunstboekhandels, boekhandels met specialisatie toeristische gidsen enzovoort. Dit soort handels valt nu uit de boot bij bibliotheekleveringen, terwijl ook hun voortbestaan erg belangrijk is.

De laatste jaren hebben de bibliotheken aan de boekhandels enorm veel voorwaarden opgelegd. Die boekhandels bevinden zich echter nauwelijks nog in de mogelijkheid om zulke hoge kortingen toe te kennen en tegelijk aan de gevraagde technische betalingen te voldoen.

Door de onderlinge concurrentie tussen de onafhankelijke boekhandels en ketens zijn de kortingen de hoogte ingegaan. Dat kan men inderdaad verwijten aan de kortingspolitiek van de betrokken handelaars, maar net zozeer aan het feit dat van verschillende gunningscriteria het aspect korting als enige echt de doorslag blijkt te geven.

Ondertussen zijn steden en gemeenten, en bijgevolg ook bepaalde bibliothecarissen, die opgedreven kortingen evident beginnen te vinden. Vandaar de vrees van de boekhandels dat de geplafonneerde korting van 25 percent die nu is opgenomen in het ontwerp van decreet, is ingegeven door de huidige verwrongen marktsituatie en geen rekening houdt met de toekomst van de boekhandels in het algemeen.

Op termijn kan een gezonde wetgeving omtrent een maximumkorting nochtans een zegen zijn, zowel voor de onafhankelijke en/of gespecialiseerde boekhandel als voor de keten met een dominante positie in Vlaanderen.

Bibliotheken willen een goede service en boekhandels willen die blijven garanderen. Die service bestaat dan uit:
- zichtzendingen die een goede weerspiegeling zijn van het actuele aanbod;
- goed opgeleid en geschoold personeel dat de gevraagde kwaliteit kan helpen ondersteunen;
- aanpassingen van de nodige software die inspelen op de behoeften van de bibliotheek van vandaag;
- goede onlinediensten die tegemoetkomen aan de vragen van de bibliotheken;
- onlinecatalogi enzovoort.

Dit zijn allemaal elementen die de laatste jaren – terecht – steeds meer worden gevraagd, maar ook een prijs hebben. Boekhandels kunnen door de hoge kortingsdruk niet langer garanderen dat ze kunnen blijven investeren in deze gratis dienstverlening. Hun personeel, waarvan ze verwachten dat het over de nodige culturele en intellectuele bagage beschikt, krijgt vaak niet het loon waar het recht op heeft. Het is de liefde voor het boek dat dit personeel aan de boekhandel bindt. Hetzelfde geldt voor heel wat zaakvoerders.

De gemeenschap rekent op winkels die mee evolueren met de tijd en investeren in winkelruimtes, degelijke rekken, fraaie verlichting: het o zo mooie woord ‘beleving’. Ook de handelaars zelf willen dit. Hun toekomst ligt vaak zowel buiten de winkel, met de leveringen aan scholen en bibliotheken, als binnen de winkel die met zijn gevarieerd aanbod een warm nest aanbiedt in menige Vlaamse stad.

In zijn advies stelt de SARC dat de minister de noodzaak van een gereglementeerde boekenprijs met betrekking tot de huidige marktsituatie inziet omwille van de neerwaartse prijsspiraal die de positie van de boekhandel en het boekenproduct in gevaar brengt. Jan Van Damme is tevreden dat minister Gatz die

noodzaak inziet, maar noemt de concrete voorstellen om het tij te keren nefast, gezien de te hoge maximumkorting van 25 percent voor scholen en bibliotheken. Dit ontwerp zal de neerwaartse spiraal geen halt toeroepen.

De SARC suggereert een maximale korting van 20 in plaats van 25 percent met als motivering het blijvend mogelijk maken van de dienstverlening en de toegang tot bibliotheekleveringen door een breed aantal boekhandels. Jan Van Damme wil uitdrukkelijk vragen om rekening te houden met dat advies. De SARC noemt 25 percent een te hoge korting. Zelf vindt de spreker die zelfs véél te hoog. Ook de 20 percent die de SARC voorstelt, beschouwt hij als een erg hoge korting.

4. VVBAD

Bruno Vermeeren, coördinator van de VVBAD, verklaart dat hij twee versies heeft van zijn standpunt. Naast de toelichting die hij zal geven, kan hij ook als extra korte samenvatting stellen dat de VVBAD achter het voorliggende ontwerp van decreet staat.

Miet Withofs, bibliothecaris van de Stedelijke Bibliotheek Hasselt, betreurt de teneur van sommigen om de bibliotheken als geldwolven af te schilderen.

Een bibliotheek heeft een educatieve en publieke opdracht. Minister Gatz beschrijft die correct in zijn memorie van toelichting. De bibliotheek is een belangrijke partner in het leesvriendelijke klimaat en stimuleert via het lenen ook het kopen. Ze stelt nieuwe titels ter beschikking aan de maatschappij, maar zorgt er ook voor dat men er terecht kan voor titels die niet meer voorhanden zijn in de boekhandel. Daarmee heeft de bibliotheek een culturele bewaar- en erfgoedopdracht. Bibliotheken hebben als kerntaak om het recht op informatie voor iedereen te garanderen. Voorts zijn ze spelers in het sociale en onderwijsveld. De scholen doen steeds meer een beroep op hen. Met betrekking tot het kansarmoedebeleid vermeldt de spreker dat in Vlaanderen 680.000 mensen onder de kansarmoededrempel leven. Bibliotheken bereiken ook de kinderen uit die gezinnen. In Hasselt bedraagt de penetratiegraad van de bibliotheek voor de kinderen van het lager onderwijs 98 percent.

Overigens komt de vraag naar kortingen niet zozeer van de bibliothecarissen maar van de gemeentebesturen. Die besturen staan sinds de crisis onder financiële druk. In Hasselt is op dit moment zelfs sprake van een stroomversnelling.

Sinds 2009 hebben de bibliotheken een daling gekend van hun jaarlijkse collectiebudget met 1,7 miljoen euro en van hun personeelsbudget met 5,6 miljoen euro. Ook de werkingsmiddelen gaan omlaag, terwijl van de bibliotheken net wordt verwacht dat ze evolueren naar belevings- en ervaringshuizen. Nochtans komt de openheid door de besparingen onder druk.

Minder budget impliceert automatisch minder rijke collecties, en zeker een verschraling in de breedte. Met zijn allen bieden de bibliotheken minder titels aan, wat ook nefast zal zijn voor de boekhandels.

Bruno Vermeeren gaat in op de BIOS-cijfers, waarnaar ook Boek.be al heeft verwezen. Daarop is wel nog een zekere correctie nodig.

Het collectiebudget van de openbare bibliotheken is sinds 2009 met 10 percent gedaald. Ook het personeelsbestand is gedaald. De sector stelt momenteel 130 tot 140 vte minder te werk dan in 2009. Met het oog op de verwachte dienstverlening en ondersteuning is dat problematisch.

Bovenop de impact van de besparingen op de bibliotheekbegroting komt dan ook nog eens de gereglementeerde boekenprijs. Op de vraag naar de impact van die maatregel op de bibliotheken was het antwoord bij de hoorzitting van 2015 nog onbekend. In de zomer van 2015 heeft de VVBAD dan ook een uitgebreide enquête gehouden in de sector. Ze heeft gepeild naar de collectiebudgetten per collectieonderdeel, zoals fictie en non-fictie voor volwassenen, jeugdboeken enzovoort. Ook de kortingen en de types leveranciers maakten voorwerp van het onderzoek uit. 60 percent van de bibliotheken heeft gereageerd.

De BIOS-cijfers tonen aan dat de bibliotheken in 2014 voor 14,8 miljoen euro boeken hebben aangekocht. 60 percent daarvan is 8,9 miljoen euro, wat overeenstemt met het bedrag dat is gerapporteerd in de enquête, die dus betrouwbaar blijkt.

Op basis van de beschikbare cijfers heeft de VVBAD berekend dat de gemiddelde korting in 2014 25 percent heeft bedragen. Een beperking van die korting tot 15 percent zou de bibliotheeksector 2,3 miljoen euro kosten. In de praktijk kunnen de bibliotheken dan per jaar 150.000 titels minder aankopen. Ook een maximumkorting van 25 percent zal voor de bibliotheken een kostenverhoging meebrengen, aangezien die de nu al bestaande nog hogere kortingen uitsluit. Met 25 percent kost de maatregel de bibliotheeksector nog ongeveer 600.000 euro.

Opgesplitst per type leverancier blijkt dat zowel de onafhankelijke als de ketenboekhandels in 2014 gemiddeld zowat 25 percent korting hebben toegekend aan bibliotheken.

Collectieonderdelen kunnen variëren van erg klein, met een budget van minder dan 5000 euro, tot erg groot met meer dan 50.000 euro. Over die hele lijn worden zowel hoge als lage kortingen toegekend. Sommigen bibliotheken bedingen op een budget van minder dan 5000 euro toch meer dan 25 percent korting. Andere krijgen op budgetten van meer dan 50.000 euro toch niet meer dan 15 percent korting. Bibliotheken voeren dus een gedifferentieerd aankoopbeleid, dat afhangt van de bibliotheek zelf, het collectieonderdeel, het gemeentebestuur, de klemtoon op respectievelijk prijs of dienstverlening enzovoort. Hun keuzes hangen met andere woorden vooral af van de lokale situatie en niet alleen van de grootte van hun budget.

Bruno Vermeeren betwist dan ook de stelling dat de maximale korting automatisch een standaardkorting wordt. Hogere kortingen zullen voortaan niet meer mogelijk zijn, maar het kortingsniveau zal gediversifieerd blijven. De evaluatiemomenten maken mogelijk om na te gaan of er in de praktijk toch geen standaardisering van de korting optreedt.

Tot slot heeft de VVBAD gepolst naar het draagvlak voor een gereglementeerde boekenprijs. Voor een maximumkorting van 15 percent blijkt bij de bibliotheken absoluut geen draagvlak voorhanden. Anderzijds is slechts een kleine minderheid helemaal tegen een gereglementeerde boekenprijs gekant.

Bruno Vermeeren herhaalt tot slot de argumenten voor de maximumkorting van 25 percent: de maatschappelijke opdracht van de bibliotheeksector, de besparingen waarmee deze wordt geconfronteerd en de impact van een dergelijk decreet.

II. Bespreking in de commissie

Jean-Jacques De Gucht, die zich steeds een koele minnaar van een boekenprijsreglementering heeft verklaard, stelt vast dat het langverwachte ontwerp weinig enthousiasme opwekt.

Van de VVBAD zou de spreker willen vernemen of bibliotheken hun boeken wel op een zo korte termijn moeten aankopen. Ze kunnen toch perfect wachten tot het half jaar na de publicatie is verstreken? Vanaf dan kan de markt ten volle spelen. Waarom staren de bibliotheken zich dan blind op de maximumkorting gedurende dat eerste halve jaar?

Yamila Idrissi heeft van heel wat sprekers een kritische opstelling gehoord. Hun emotionele toon getuigt van een grote liefde voor boeken. Zonder die liefde en maatschappelijke inzet zouden zowel de zelfstandige boekverkoper als de bibliothecaris er wellicht al lang mee gestopt zijn. Hier is immers geen sprake van hoge winsten. In feite is iedereen in dit debat gedreven door diezelfde liefde voor het boek. De grootte van die liefde zal ook bepalen hoezeer men samen op zoek wil naar oplossingen.

Vandaar de vraag van Yamila Idrissi aan alle sprekers of ze echt een gereglementeerde boekenprijs willen. Welke compromissen achten ze haalbaar opdat een voor iedereen aanvaardbare oplossing uit de bus komt?

De sprekers van Standaard Boekhandel zijn bezorgd over de afdwingbaarheid van de reglementering. Welke andere oplossingen stellen ze voor als ze weinig heil verwachten van arbitrage en gerechtelijke procedures?

Dezelfde sprekers vrezen dat de huidige ontwerptekst voor verwarring kan zorgen met betrekking tot de korting voor scholen en bibliotheken. Is die verwarring niet te voorkomen door duidelijk te communiceren wat wel of niet onderdeel kan uitmaken van de korting?

Caroline Bastiaens wijst op de symbiose tussen de verschillende spelers in de boekenwereld. Zelf heeft het lid in het leesvriendelijke klimaat van de Hasseltse bibliotheek de liefde voor het boek opgedaan, waardoor ze nu ook graag boekhandels bezoekt. Een beleid hoort werk te maken van die symbiose.

Ten aanzien van de vele kritiek van de sprekers op het voorliggende ontwerp wil Caroline Bastiaens zich zelf kritisch opstellen. Na 34 jaar zijn we eindelijk klaar om de stap naar een gereglementeerde boekenprijs te zetten. Daarom roept Caroline Bastiaens de spelers op om er samen voor te gaan, vanuit de gezamenlijke liefde voor het boek. In dat kader is er nood aan auteurs, uitgevers, boekhandels en bibliotheken. De spreker rekent erop dat alle betrokken spelers duidelijk aangeven dat ze een dergelijk decreet willen, veeleer dan dat de maatregel uiteindelijk toch opnieuw jarenlang uitstelt oploopt. Caroline Bastiaens wil dit decreet realiseren, maar hoopt dit samen met de sector te kunnen doen.

Marius Meremans vergelijkt het traject naar de reglementering met een steeplewedstrijd waar de vermoeide atleten de laatste hindernissen voor de finish als de zwaarste ervaren.

Het lid heeft alle begrip voor de moeilijke situatie waarin de bibliotheken verkeren. Uiteraard zouden de bibliotheken ervoor kunnen opteren om de nieuwe titels niet binnen zes maanden aan te kopen, maar ze moeten ook klanten lokken. Daartoe moeten ze ook met de nieuwste publiekstrekkers kunnen uitpakken.

Aanvankelijk was er een akkoord voor een maximumkorting van 15 percent, maar de bibliotheeksector is daarop teruggekomen. Is het standpunt van de VVBAD representatief voor de hele sector of bestaan daarbinnen uiteenlopende visies op de maximumkorting? Van welke factoren zouden die verschillen dan afhangen?

De maatschappelijke opdracht van de overheid betreft het boekenvak in het algemeen. Het komt erop aan om dit boekenvak niet te reduceren tot een loutere bestsellercultuur, maar om een veel ruimer assortiment de nodige kansen te geven, met promotie van Vlaamse en Nederlandstalige auteurs. Die maatschappelijke opdracht situeert Marius Meremans mede bij de bibliotheken, die in opdracht van steden en gemeenten handelen. Als gemeentebesturen besparingen opleggen, is het aan de bibliotheken om keuzes te maken. Ze moeten beslissen waarop ze precies willen besparen. Ze kunnen dan bijvoorbeeld kiezen of ze veeleer een ruime collectie willen dan wel de nieuwste titels.

Bart Caron hecht grote waarde aan de – kwetsbare – ecologie en onderlinge afhankelijkheid in het boekenvak. De overheid moet de evenwichten dan ook goed bewaken.

Bij Confituur en Standaard Boekhandel polst de spreker naar de correlatie tussen de beperking in de tijd en de maximale korting.

Aan de VVBAD vraagt Bart Caron hoeveel percent de Vlaamse bibliotheken aankopen bij respectievelijk onafhankelijke boekhandels, Standaard Boekhandel en elders.

Specifiek aan Bruno Vermeeren, die alleszins geen enkele blaam treft voor het verminderde collectiebudget van de bibliotheken, vraagt de spreker hoe men gemeentebesturen ertoe zou kunnen aanzetten om niet te besparen op collecties maar elders. Het is niet aangewezen om dergelijke besparingen te beschouwen als een fenomeen waartegen toch niets te beginnen valt. Het zou toch wel erg vreemd zijn dat de besparingen van de lokale besturen een op Vlaams niveau gereglementeerde boekenprijs in de weg zouden staan. Wel heeft Bart Caron alle begrip voor bibliotheken die de recentste successen mee in hun collectie willen.

Op de algemene vraag antwoordt *André Vandorpe* dat voor de leden van Boek.be een maximale korting van 25 percent zonder meer nefast is voor de verschillende spelers in het boekenvak. Daar ligt voor zijn organisatie dan ook de klemtoon. Daarnaast zijn nog andere punten uit het ontwerp van decreet voor verbetering vatbaar, maar dit ene punt geeft duidelijk de doorslag.

Evi Werkers beaamt de mooie samenwerkingsverbanden tussen bibliotheken en boekhandels. Boek.be wenst die mooie symbiose te behouden, maar vreest dat de 25 percent voor beide partners de druk zal verhogen. Voor het rendement van de boekhandel zal die druk onhoudbaar zijn. Een evenwichtig compromis zou neerkomen op 15 percent maximumkorting. Evi Werkers wil de bibliotheeksector allerminst een geldwolf noemen en gaat ervan uit dat de druk om de korting te verhogen vooral van de lokale besturen afkomstig is.

Geert Schotte verklaart dat de overheid aan Standaard Boekhandel zelfs voor het ontwerp van decreet in zijn huidige vorm een partner zal hebben. Dat neemt echter niet weg dat er pijnpunten in het ontwerp staan, waarvoor de politieke verantwoordelijken aandacht zouden moeten hebben.

Wat de afdwingbaarheid betreft, laat de spreker weten dat hij geen jurist is maar wel vermoedt dat de decreetgever de eventuele sancties voor niet-naleving al bij voorbaat in het decreet kan opnemen. De ervaringen van Standaard Boekhandel

met de rechtbank van koophandel leren dat juridische sancties vaak niet in verhouding staan tot de schade die inbreuken op bepaalde wetgeving hebben berokkend.

Wat de mogelijke verwarring betreft, stelt de spreker dat hij bij de eerste lezing van het ontwerp onterecht de indruk had dat ook voor schoolboeken de regel van de 25 percent maximumkorting van toepassing zou zijn. Als scholen tot diezelfde onterechte conclusie zouden komen, wordt het heel moeilijk om aan hen te communiceren dat deze niet klopt. Het zou dan ook beter zijn om expliciet te verduidelijken dat de regel van de 25 percent alleen van toepassing is op de boeken die onder het decreet vallen, dus de algemene boeken.

De bibliotheken kennen de context. Hun cijfers verschillen weliswaar van die van Standaard Boekhandel, maar ten aanzien van hen is geen bijkomende communicatie nodig.

Ten slotte gaat Geert Schotte in op de vraag van Bart Caron over de correlatie tussen tijdsduur en korting. De meeste bibliotheken werken op basis van een – meestal ook gepubliceerde – aanbesteding. Die aanbesteding geldt doorgaans voor een periode van één jaar. Indien een deel van de aanbestede aankoop binnen die periode onder de gereglementeerde boekenprijs valt en een ander deel niet, dan wordt dit dossier bijzonder complex voor zowel de aanbestedende bibliotheek als voor de handelaar die de gunning heeft verworven. Die dossierkosten zouden wel eens gevolgen kunnen hebben voor de toegestane kortingen.

René Van Loon beaamt dat boekhandels en bibliotheken elkaar versterken in de uitvoering van een gezamenlijke doelstelling. De Confituur-voorzitter herhaalt echter dat er na twee jaar voorafgaand overleg een compromis is ontstaan dat al verregaande toegevingen van de boekhandelsector inhield, namelijk de acceptatie dat de reglementering slechts voor de eerste zes maanden hoorde te gelden en dat er zelfs dan nog bepaalde kortingen mogelijk blijven. Op die consensus is dan een van de partijen toch nog teruggekomen. Vergelijkbaar zou zijn als de boekhandelsector erin zou zijn geslaagd om door lobbywerk die korting tot 5 percent te reduceren.

Voor René Van Loon blijft deze gang van zaken onaanvaardbaar. Het verwondert hem dat men eerst het zeer goede voorafgaande overleg heeft laten uitmonden in dit ontwerp en dan vandaag komt vragen dat alle betrokken partijen het vanuit een gezamenlijke doelstelling toch maar weer eens raken. Aangezien de standpunten en de compromisbereidheid van zijn sector duidelijk genoeg naar voren zijn gekomen in het voorafgaande overleg, ziet René Van Loon geen nut meer in verder overleg.

Bruno Vermeeren wijt het gewijzigde standpunt van de bibliotheeksector aan een gewijzigde situatie. Die gewijzigde situatie is een gevolg van de economische crisis en de daaruit voortkomende besparingen op het lokale niveau. Daardoor is de kostenstructuur van de bibliotheken tegen het licht gehouden.

Als een gemeente op haar bibliotheek moet besparen, is dat met het oog op een onmiddellijk effect praktisch op maar twee posten mogelijk: het collectiebudget en eventueel het evenementenbudget. Al de rest – infrastructuur, onderhoud, ICT-contracten, personeel – behoort tot de langetermijnplanning, al blijken ook de tijdelijke personeelscontracten doorgaans snel te worden opgezegd. Nog in dit verband worden medewerkers niet vervangen als ze met pensioen gaan.

Cruciaal is de vraag hoe men de opdracht van een bibliotheek ziet. Moet ze vooral zo veel mogelijk boeken uitlenen of moet ze ook nog andere taken

opnemen en meer werk maken van zaken als begeleiding, ondersteuning, digitale inclusie enzovoort? Dit alles vergt het nodige personeel. Het gaat hier haast om een catch 22.

Er zal nood zijn aan een alomvattende langetermijnvisie op de invloed van onder andere infrastructuur en ICT op de kostenstructuur.

De bibliotheeksector is dan ook blij met het voorliggende ontwerp. Ook bibliothecarissen beseffen dat kortingen van boven de 30 percent in feite niet houdbaar zijn.

Er is inderdaad discussie over de vraag of de 25 percent de facto een standaardkorting zou worden. De VVBAD gelooft van niet, anderen van wel, maar juist om dit uit te klaren is nu eenmaal een evaluatie gepland. Als er inderdaad sprake is van een evolutie naar standaardkorting is het aangewezen om in te grijpen.

Wat het marktaandeel betreft, beschikt Bruno Vermeeren niet over alomvattende cijfers, maar situeren de beschikbare metingen de aankopen van de bibliotheken als volgt:
- 42 percent bij ketenboekhandel;
- 27 percent bij de onafhankelijke boekhandel;
- ongeveer 7 percent bij de internetboekhandel;
- de rest bij andere kanalen.

Zulke metingen zijn moeilijk aangezien bibliotheken hebben aangegeven dat ze bepaalde collectieonderdelen bij meerdere leveranciers hebben aangekocht. Daardoor heeft de VVBAD voor 20 percent van het budget geen zicht op het marktaandeel.

Miet Withofs stelt dat de termijn van zes maanden niet zal leiden tot uitstelgedrag bij de bibliotheken. Hoe langer een bibliotheek immers wacht om een titel aan te kopen, hoe groter de kans dat die niet meer beschikbaar zal zijn. In die zin zal het geen verschil maken of de duur van de reglementering zes maanden of een jaar bedraagt.

Wilfried Vandaele vindt dat bibliotheken hun beleid om minder geld uit te geven aan hun collectiebudget – bijvoorbeeld omdat hun gemeentebestuur dat heeft opgelegd of omdat ze meer ruimte willen voor andere activiteiten –, niet mogen verhalen op de boekhandel.

Ook interbibliothecair leenverkeer biedt bij lager aankoopbeleid toch enig soelaas? In plaats van lagere prijzen per boek te verlangen kunnen de bibliotheken er daardoor toch ook voor opteren om minder exemplaren te kopen?

Als de bibliotheken zich gedwongen zouden voelen om minder boeken te kopen, verwacht *Miet Withofs* een ernstige verschraling. Dan zouden alle kleine bibliotheken precies dezelfde titels aankopen, namelijk die waarnaar de meeste mensen vragen. Met wat dan nog rest, moet dan de brede collectie worden bijeengekocht. Zoiets zou vooral de onafhankelijke boekhandel schaden.

Bruno Vermeeren stelt dat net de toekomst van het interbibliothecaire leenverkeer door de interne staatshervorming onduidelijk is, aangezien de provincies dit momenteel nog gedeeltelijk subsidiëren. Minister Gatz heeft in zijn beleidsbrief wel aangeven dat hij nog wil laten onderzoeken hoe dit in de toekomst gestalte zal krijgen, maar dat moet nog gebeuren. Bovendien is dit verkeer enkel een oplossing voor de achtergrondcollectie, niet voor de collectie die de bibliotheek dagelijks nodig heeft.

Er zijn ter zake al aanzetten tot samenwerkingsverbanden tussen bibliotheken, maar die nieuwe ontwikkeling moet zich nog doorzetten.

De huidige regeling zou voor de bibliotheeksector tijd kopen om een dergelijke geleidelijke transformatie naar nieuwe oplossingen uit te werken. Een onmiddellijke drastische beperking van de mogelijke korting zou meteen te voelen zijn in het aanbod en de dienstverlening van de bibliotheken.

Bart CARON,
voorzitter

Caroline BASTIAENS
Yamila IDRISSI,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

B2C	business to consumer
BIOS	Bibliotheek Informatie- en Opvolgingssysteem
DNA	desoxyribonucleic acid
EU	Europese Unie
ICT	informatie- en communicatietechnologie
SARC	Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
VK	Verenigd Koninkrijk
vte	voltijdsequivalent / voltijdequivalent
VVBAD	Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezen